

Cvičenie 5.

Príklad 5.1 Spomeňte si, že vzťah medzi magnetickým dipólovým momentom nabitej častice μ_z a momentom hybnosti L_z je daný

$$\mu_z = \frac{e}{2m} L_z. \quad (1)$$

Keďže $L_z = \hbar m_l$, kde $m_l = l, l-1, \dots, -l$, definujeme pozorovateľný magnetický moment μ tak, že zodpovedá najväčšej hodnote $m_l = l$. Potom máme

$$\mu = g_l \mu_N l, \quad \text{a} \quad \mu_N = \frac{e\hbar}{2m} \quad \text{a} \quad g_l = 1 \quad (2)$$

pre elektrón bolo zistené, že magnetický dipólový moment, ktorý elektrón získa vďaka spinu je

$$\mu = g_s \mu_N s, \quad \text{kde} \quad g_s \approx 2. \quad (3)$$

Pre protón máme namerané hodnoty $g_l = 1$ a $g_s = 5.58569$ a pre neutrón $g_l = 0$ (pretože je nenabitý) a $g_s = -3.8260837$.¹

Pre nepárno-párne jadro určuje magnetický moment jadra nespárovaný nukleón. Výpočet dáva

$$\begin{aligned} j &= l + 1/2 & \mu &= [g_l(j - 1/2) + g_s/2] \mu_N \\ j &= l - 1/2 & \mu &= \left[g_l \frac{j(j+3/2)}{(j+1)} - \frac{j}{2} \frac{1}{j+1} g_s \right] \mu_N \end{aligned} \quad (4)$$

Vypočítajte magnetické momenty nasledovných jadier a hodnoty porovnajte s experimentálnymi (danými v zátvorkách):

${}^3_1\text{H}$ (2,98 μ_N), ${}^3_2\text{He}$ (-2,13 μ_N), ${}^{15}_7\text{N}$ (-0,283 μ_N), ${}^{17}_8\text{O}$ (-1,89 μ_N), ${}^{21}_{10}\text{Ne}$ (-0,66 μ_N)

Príklad 5.2

Vypočítajte:

- separačnú energiu protónu a neutrónu jadra ${}^{15}_7\text{N}$.
- separačnú energiu protónu jadra ${}^{11}_7\text{N}$.
- separačnú energiu neutrónu jadra ${}^{24}_7\text{N}$.
- separačnú energiu dvoch neutrónov a dvoch protónov jadra ${}^{15}_7\text{N}$.
- Ako sú definované tzv. "drip line"? Prečo existuje zopár jadier aj za týmito čiarami.

Príklad 5.3

- Ukážte, že pre strednú dobu života nestabilného jadra platí $\tau = 1/\lambda$.
- Aký je vzťah medzi polčasom rozpadu a strednou dobou života nestabilného jadra?

Príklad 5.4

Majme tri rádioaktívne zdroje, každý s aktivitou 1 μCi v čase $t=0$. Ich polčasy rozpadu sú: i) 1s, ii) 1h a iii) 1 deň.

- Koľko rádioaktívnych jadier obsahuje zdroj v čase $t = 0$?
- Koľko jadier sa rozpadne v každom zdroji v časovom intervale $t \in \langle 0, 1s \rangle$?
- Koľko jadier sa rozpadne v každom zdroji v časovom intervale $t \in \langle 0, 1h \rangle$?

¹To, že g_s je pre protón rôzny od 2 a pre neutrón rôzny od nuly, patrí pravdepodobne k prvým dôkazom toho, že protón a neutrón nie sú základnými bodovými časticami.

d) Na základe b) a c) si všimnite, že meranie počtu rozpadnutých jadier ΔN za čas Δt nám dá aktivitu $A = \frac{\Delta N}{\Delta t}$, práve vtedy keď $\Delta t \ll t_{1/2}$. Vysvetlite, prečo to tak je (Rozviňte výraz $\Delta N = N(t) - N(t + \Delta t)$ pomocou parametra Δt).

Príklad 5.5 Uvažujme rozpadový reťazec $^{139}\text{Cs} \longrightarrow ^{139}\text{Ba} \longrightarrow ^{139}\text{La}$. Na začiatku máme čistú vzorku ^{139}Cs s aktivitou 1mCi. Polčasy rozpadu sú: 9,5 min pre ^{139}Cs ; 82,9 min pre ^{139}Ba (^{139}La je stabilný). Aká je maximálna aktivita ^{139}Ba a v akom čase ju dosahuje?

Príklady na precvičenie

C.V.1 Nájdite relativistický vzťah pre de Broglého vlnu elektrónu alebo protónu, ak urýchľovacie napätie je U .
 $(\lambda = \frac{hc}{\sqrt{(qU)^2 + 2m_0c^2qU}})$

C.V.2 Nikel-62 má najväčšiu väzbovú energiu na jeden nukleón zo všetkých izotopov. Vypočítajte B/A v MeV pre toto jadro. (8,79 MeV)

C.V.3 Olovo-208 je stabilný izotop, ktorý je relatívne zriedkavý, kvôli jeho veľkej hmotnosti. Vypočítajte pre toto jadro a) hmotnostný úbytok (mass defect), b) väzbovú energiu a c) väzbovú energiu na jeden nukleón, výsledky vyjadrite v MeV. (a) -21,763 MeV, b) 1636,445 MeV, c) 7,87 MeV)

C.V.4 Aký je rozdiel v hmotnosti vypočítanej pomocou Weizsackerovej formuly a experimentálnymi hodnotami pre jadrá ^{208}Rn , ^{210}Rn , ^{212}Rn , ^{214}Rn , ^{216}Rn . Vidíme tam shell efekt?

(Weizsackerova formula: $m = Zm_H + Nm_N - B/c^2$, kde B je väzbová energia z kvapkového modelu (vid'. príklad 2.2). Rozdiel medzi hmotnosťou z Weizsackerovej formuly a experimentálnymi hodnotami je nasledovný 2,9MeV, 3,9MeV, 5MeV, 5,8MeV, 3,87MeV, 2,25MeV. Teda naozaj, pre jadro s magickou vrstvou 126 pre neutróny ^{212}Rn , je rozdiel medzi experimentom a kvapkovým modelom najväčší. Kvapkový model neobsahuje tzv. vrstvé (shell) efekty.)